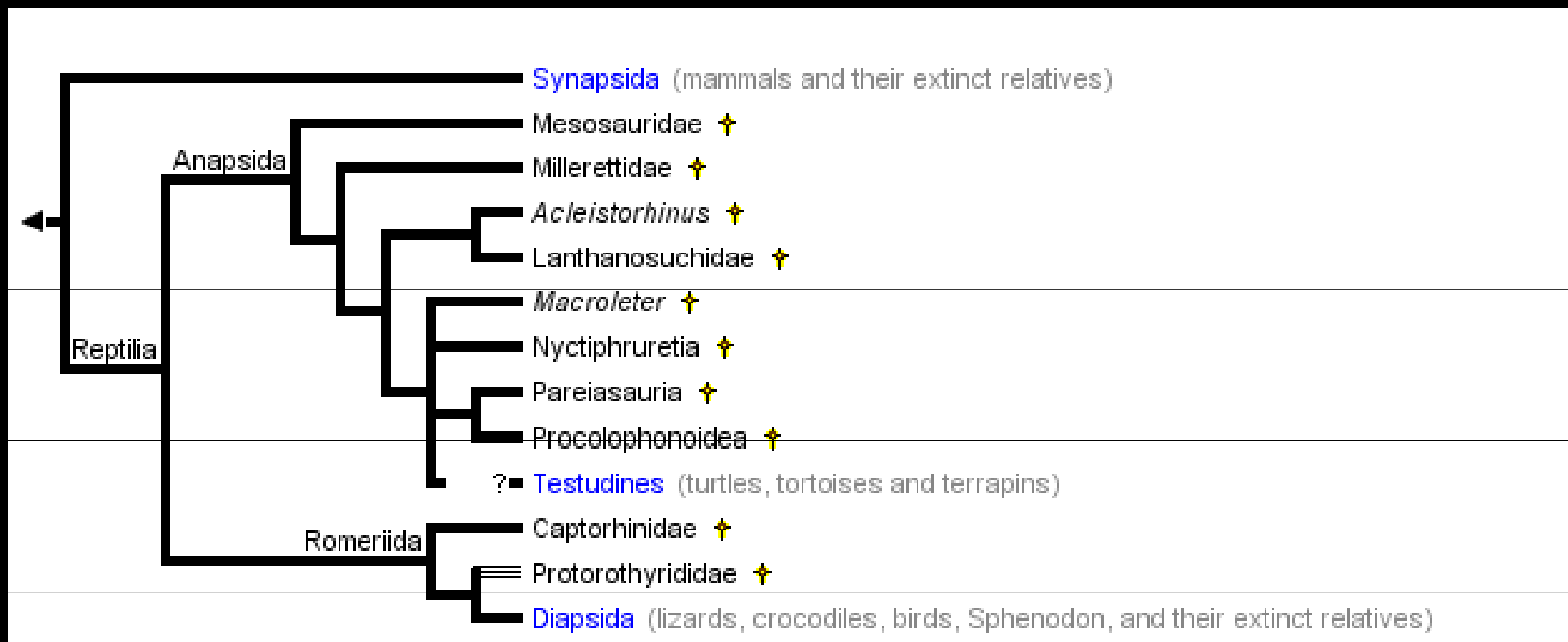

PTÁCI

1.část

Amniota

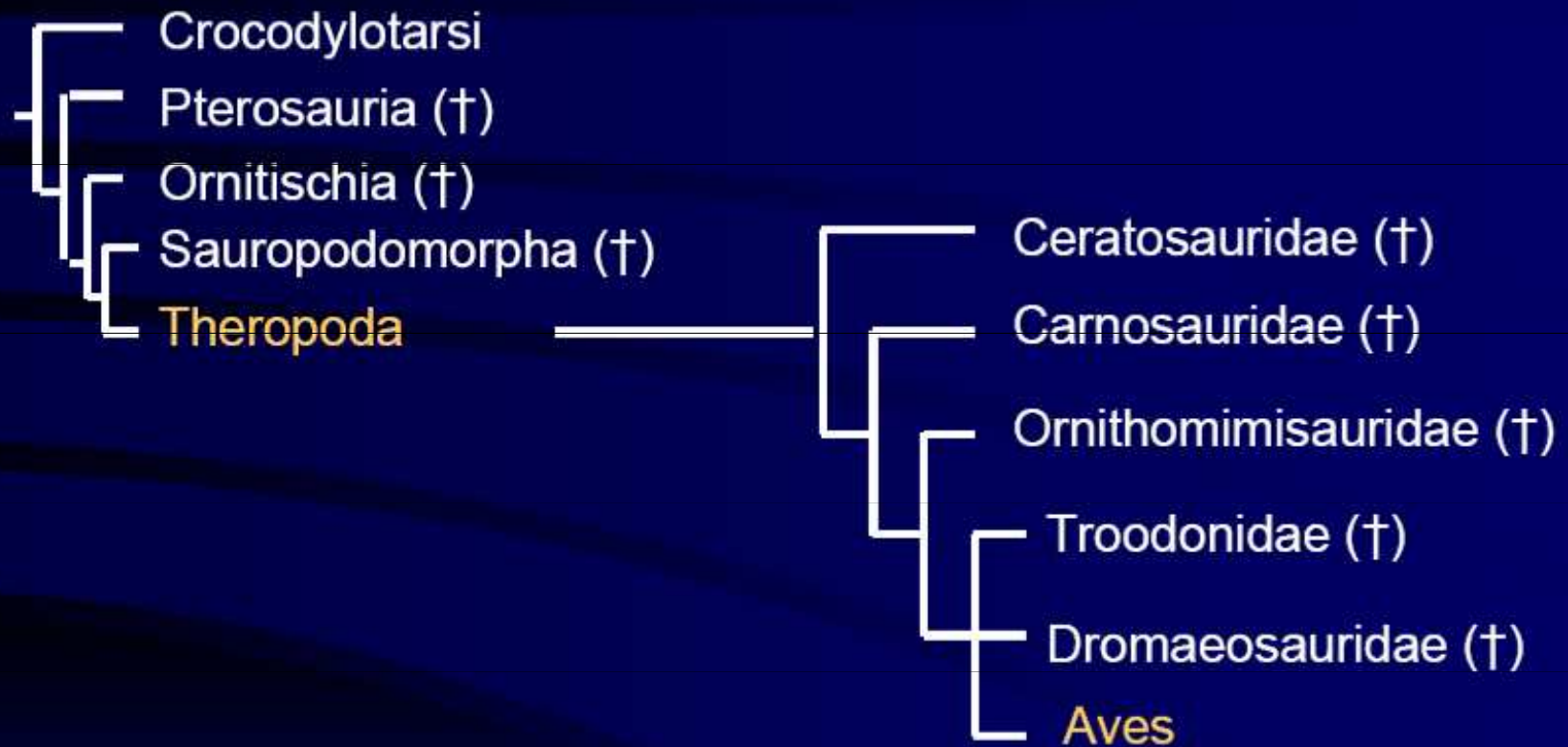

Diapsida

AVES

Původ: bipední theropodní plazi

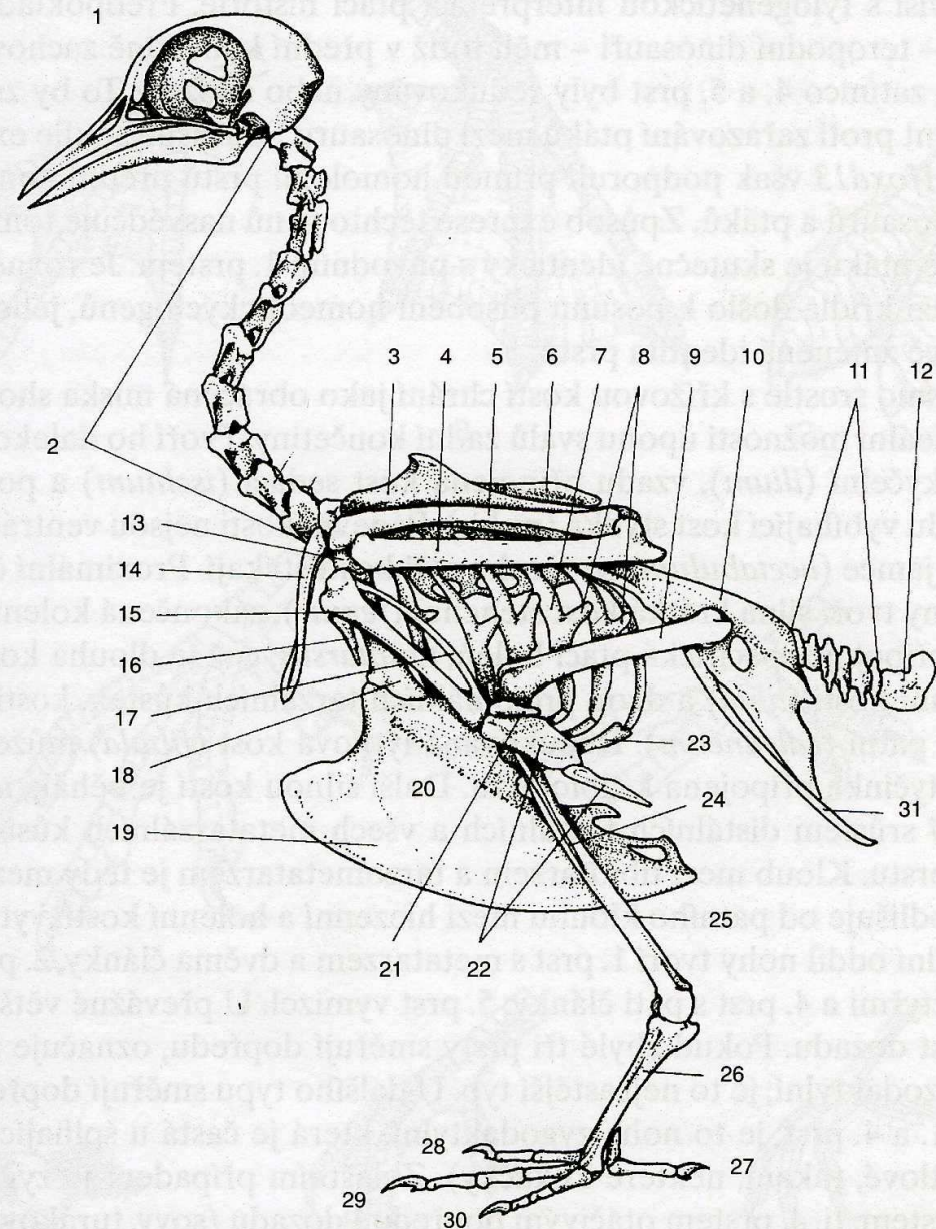

AVIFAUNA

- srůst klíčních kostí (furcula)
  - bipední pohyb (palec dozadu, ostatní prsty dopředu)
  - srůsty kostí, srůsty na lebce, zobák (ramfotéka)
  - opeření, přední končetiny-křídla, kostrční žláza
  - zvětšení koncového mozku, zdokonalení oka a ucha
  - pneumatizace kostí, heterocélní obratle
  - malé plíce se vzdušnými vaky, endotermie
  - vejce s vápenitou skořápkou, péče o mláďata
-
- dnes známo asi 10 000 druhů (2. nejpočetnější „třída“)
  - u nás 407 druhů ptáků (k 30.9.2008)
  - u nás asi 200 hnízdících druhů
  - Česká společnost ornitologická (www.birdlife.cz)

Obr. 116 Kostra holuba domácího. 1 – lebka (*cranium*), 2 – volné krční obratle (*vertebrae cervicales*), 3 – *humerus*, 4 – *ulna*, 5 – *radius*, 6 – *scapula*, 7 – *vertebrocostale*, 8 – *processus uncinati*, 9 – *femur*, 10 – *synsacrum* (jeho součástí je kost stydká, ostatní složky neoznačeny), 11 – volné ocasní obratle (*vertebrae caudales*), 12 – *pygostyl*, 13 – *ulnare*, 14 – *clavicula (furcula)*, 15 – *carpometacarpus*, 16 – první prst křídla, 17 – *metacarpus* třetího prstu, 18 – *procoracoid*, 19 – *crista sterni*, 20 – *sternum*, 21 – třetí prst křídla, 22 – druhý prst křídla, 23 – *sternocostale*, 24 – *fibula*, 25 – *tibiotarsus*, 26 – *tarso-metatarsus*, 27 – první prst nohy s vlastním metatarzem, 28 – druhý, 29 – třetí, 30 – čtvrtý prst nohy (jen články), 31 – *pubis*.

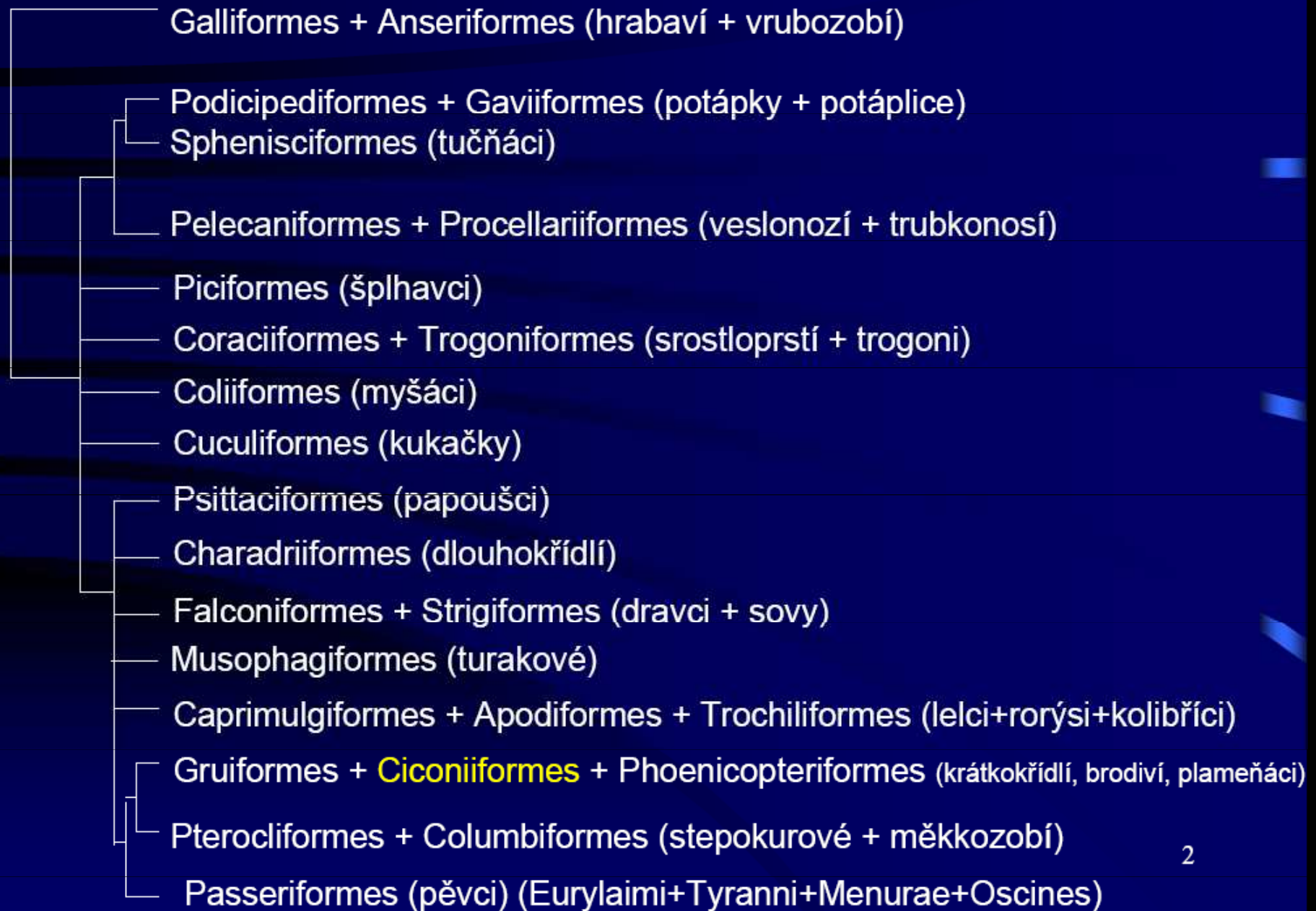

(Moderní ptáci – Neornithes)

Neoaves 2043/9615 (létaví)

Běžci - Palaeognathae

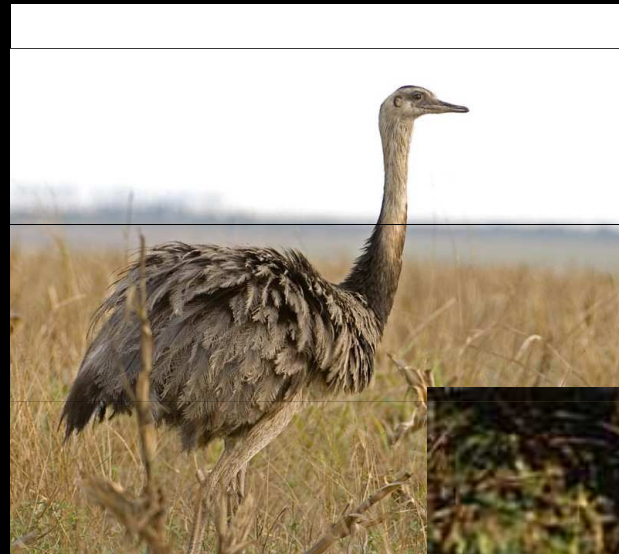
- paleognátní typ lebeční báze
- většinou neschopni letu
- redukce jazyka, penis
- morfologicky nedifer. chromozómy
- péče o vejce a mláďata - samec

Dromaius novaehollandiae

Struthio camelus

Rhea americana

Apteryx australis

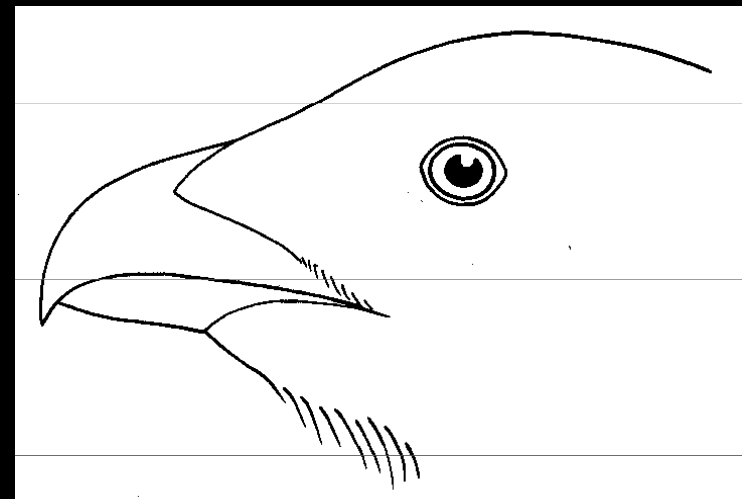
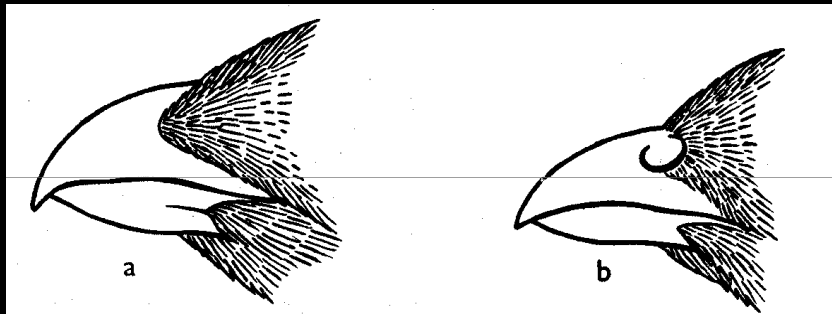

Rhynchotus rufescens

Létaví - Neognathae

Řád: HRABAVÍ (*Galliformes*)

- zavalití ptáci, pozemní (ale spí na větvích)
- noha anizodaktylní (kráčivá), silná – hrabavá, silné tupé drápy, často ostruha
- krátký zobák, na hlavě časté kožené výrůstky
- pohlaví často odlišně zbarvená (samci větší)
- někdy polygamie (ritualizace toku)
- hnízdí většinou na zemi, nidifugní ml.
- všežraví; u nás 7 hnízdících druhů

Č: Tetřevovití – *Tetraonidae*

- lesní kurové, husté opeření, běhák opeřený až po prsty, mimo tok solitérní

Meyers

Tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*)

Jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*)

Tetřívěk obecný (*Tetrao tetrix*)

Č: Bažantovití - *Phasianidae*

- kurové otevřené krajiny (synantropní), běhák lysý, někdy prodloužená ocasní pera

Bažant obecný
(*Phasianus colchicus*)

Koroptev polní (*Perdix perdix*)

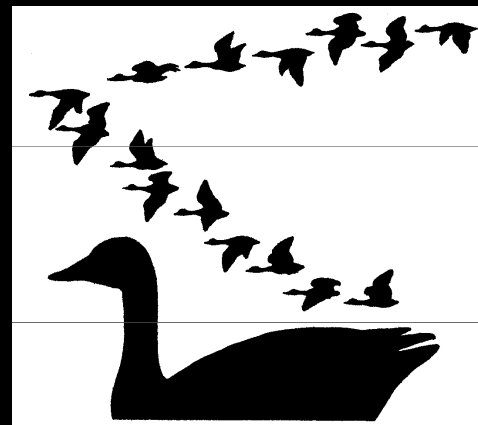
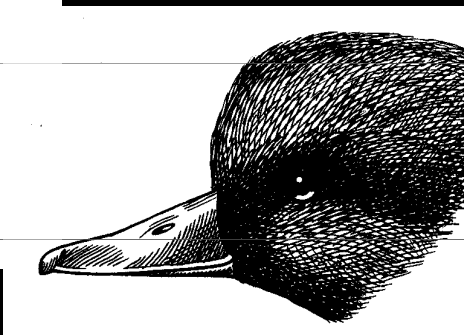
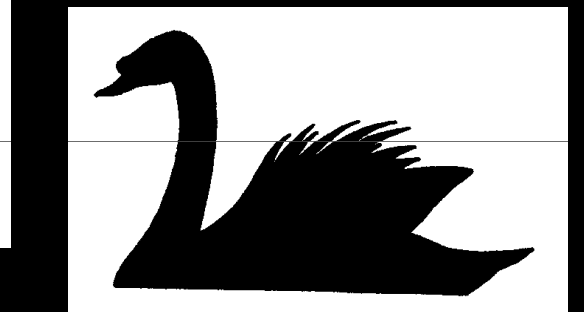
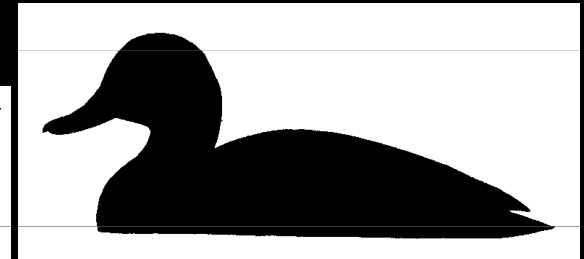
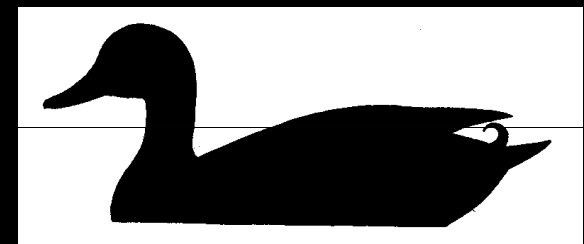
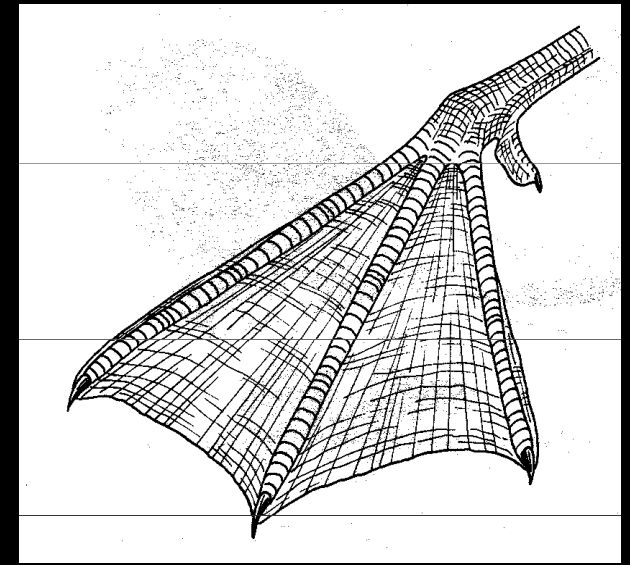

Křepelka polní (*Coturnix coturnix*)

Řád: VRUBOZOBÍ (*Anseriformes*)

- středně velcí až velcí ptáci, krátký plochý zobák (rohovité lamely k cezení potravy), dlouhý krk
- plovací noha – přední 3 prsty s plovací blánou
- vodní
- dobří letci (úzká špičatá křídla) – tah
- častý pohlavní dimorfismus (samci pestří, samice sedí na vejcích)
- během pelichání neschopní letu
- nidifugní ml., potravou rostliny, bezobratlí, ryby
- u nás 47 druhů (asi 15 hnízdí)

Č:Kachnovití - Anatidae

Labuť velká (*Cygnus olor*)

Labuť zpěvná (*Cygnus cygnus*)

Husa velká (*Anser anser*)

Husa polní (*Anser fabalis*)

Husa běločelá (*Anser albifrons*)

Husice liščí (*Tadorna tadorna*)

© Francois Bourgeot

© Francois Bour

Kachna divoká (*Anas platyrhynchos*)

Kopřivka obecná (*Anas strepera*)

Lžíčák pestrý (*Anas clypeata*)

Čírka obecná (*Anas crecca*)

Čírka modrá (*Anas querquedula*)

Zrzohlávka rudozobá
(*Netta rufina*)

Polák velký (*Aythya ferina*)

© lubomir hlasek
www.hlasek.com
Aythya fuligula d149

Polák chocholačka (*Aythya fuligula*)

Hohol severní (*Bucephala clangula*)

Morčák velký (*Mergus merganser*)

Řád: TUČŇÁCI (*Sphenisciformes*)

- ptáci neschopní letu (z křídel vesla)
- nohy zcela vzadu, plovací noha, silné drápy
- jednotné husté opeření (při pelichání vše najednou)
- koloniální, nidikolní ml.
- potravou ryby, hlavonožci

Spheniscus magellanicus

Aptenodytes forsteri

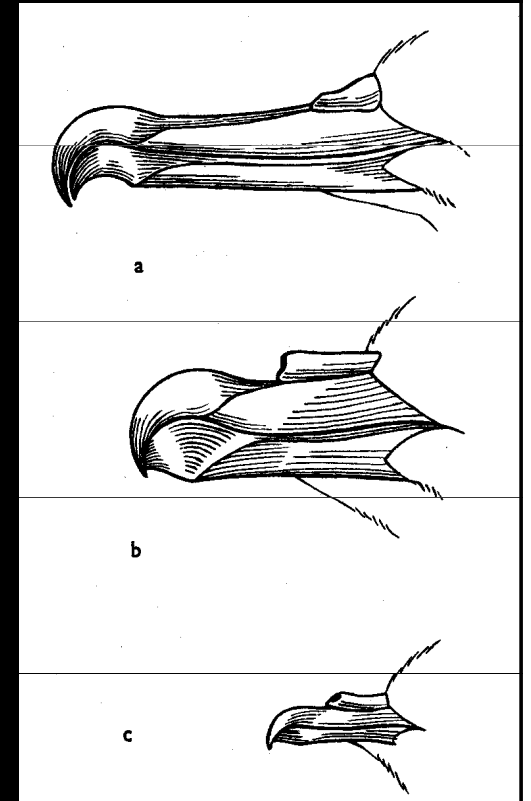

Pygoscelis papua

Řád: TRUBKONOSÍ (*Procellariiformes*)

- mořští ptáci, rourkovité nozdry, hákovitý zobák (na konci)
- dlouhá štíhlá křídla (nejdelší loketní část)
- plovací noha (3 prsty s plovací blánou)
- často koloniální (útesy, ostrovy), nidikolní ml., masožraví
- u nás zjištěny 3 druhy

Buňák lední (*Fulmarus glacialis*)

Buňáček malý
(*Hydrobates pelagicus*)

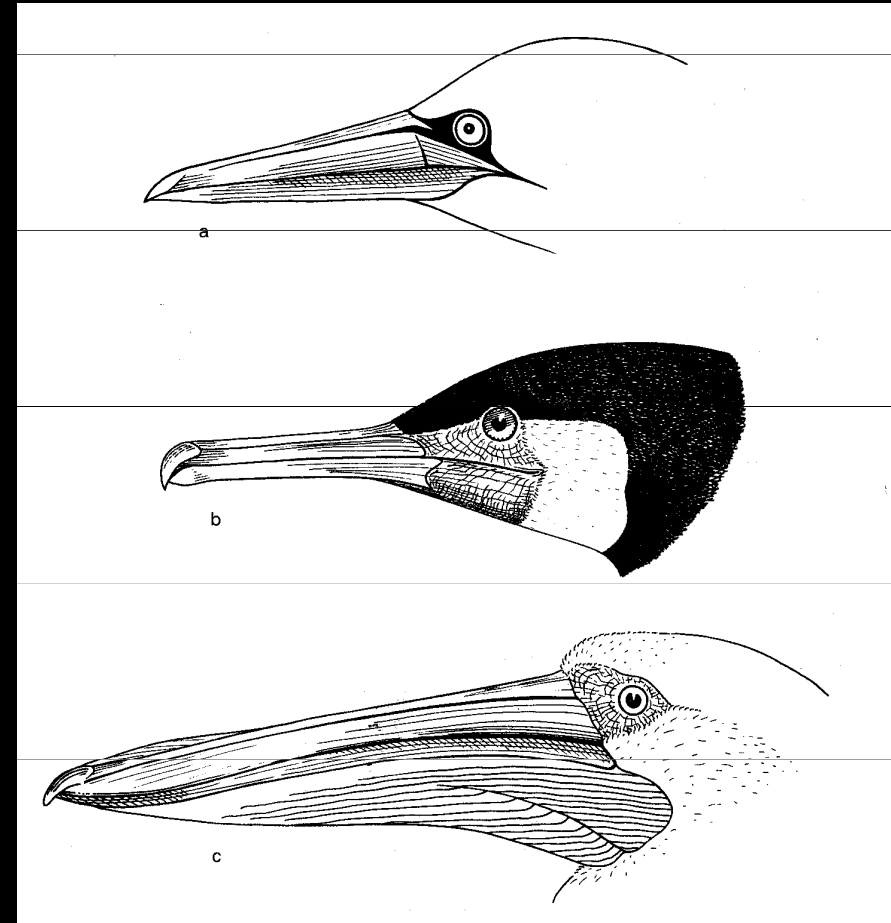
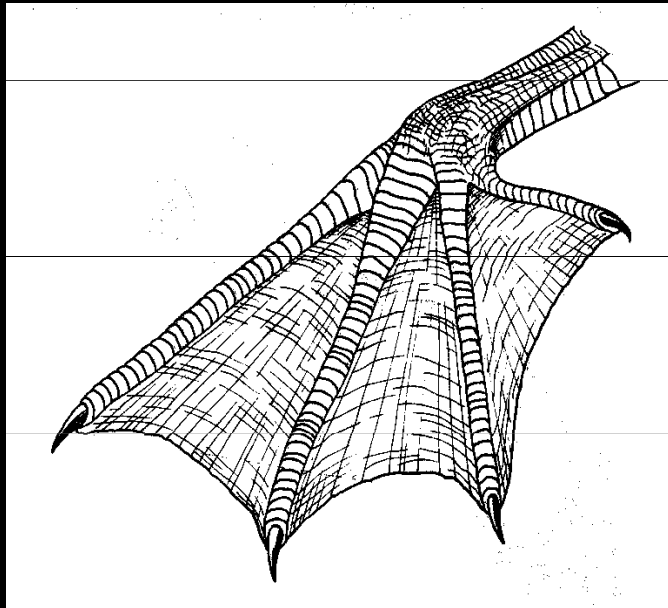

Buňák šedý (*Calonectris diomedea*)

Řád: VESLONOŽÍ (*Pelecaniformes*)

- velcí vodní ptáci, veslovací noha (4 prsty spojené plovací blánou)
- roztažitelný krční vak, rybožraví – různé techniky lovu
- nidikolní ml., u nás 5 druhů (1 hnízdí)

Č: Kormoránovití – *Phalacrocoracidae*

- na konci zobáku hák, dlouhý ocas a krk, tmavé zbarvení, dobří plavci (potápění), nemastné peří, kolonie na stromech či skalách

Kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*)

Pelikán bílý
(*Pelecanus onocrotalus*)

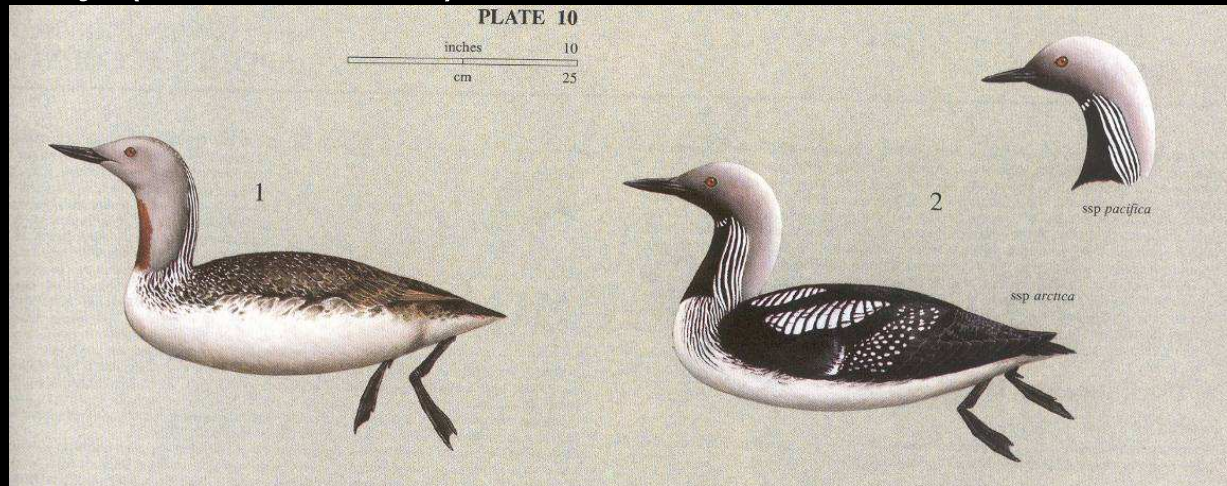

Č: Pelikánovití – *Pelecanidae*

- dlouhý zploštělý zobák, velký krční vak, dlouhá široká křídla (plachtění), pobřeží a vnitrozemské mokřady – kolonie (hnízda na zemi)

Řád: POTÁPLICE (*Gaviiformes*)

- velcí potápiví ptáci, husté opeření, dlouhý špičatý zobák, masožravci
- plovací noha – tři prsty s plovací blánou, umístěná hodně vzadu
- rychlí letci – přistávají na prsa
- severská jezera, dvě vejce, seminidifugní ml.
- u nás 4 druhy (zimní hosté)

Potáplice malá (*Gavia stellata*)

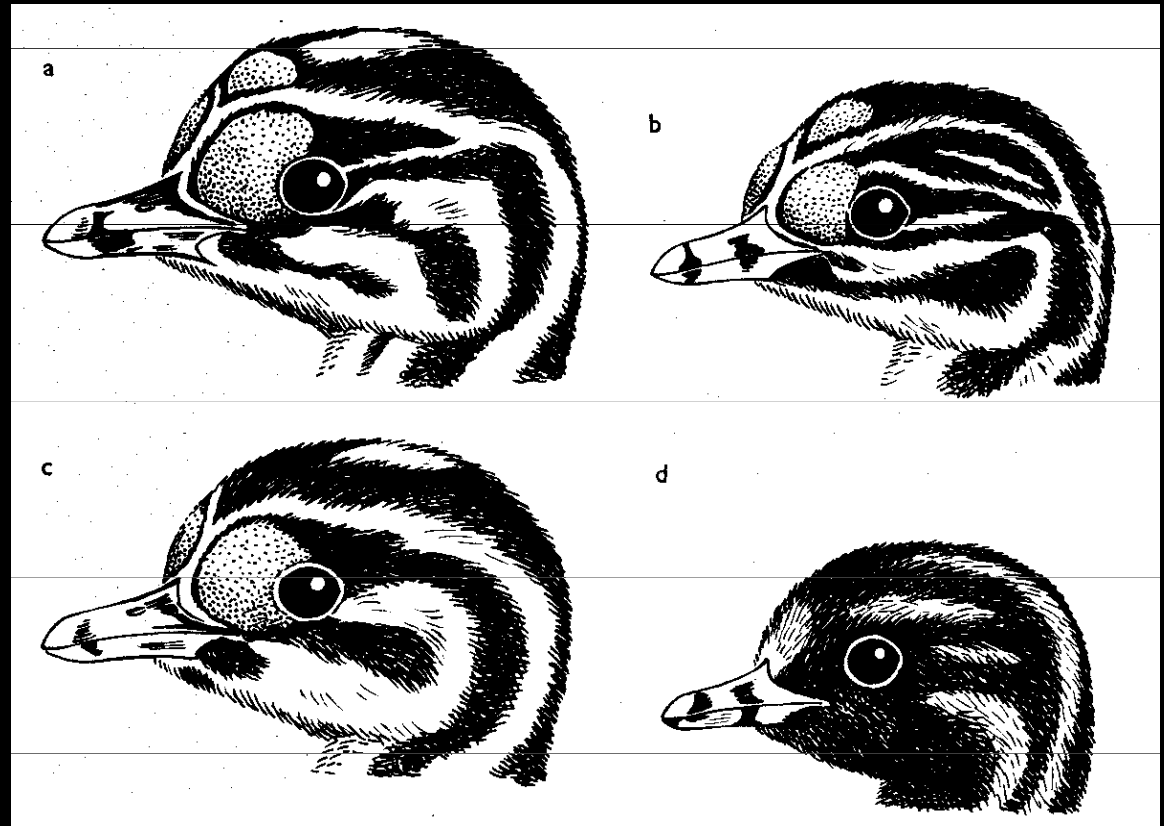
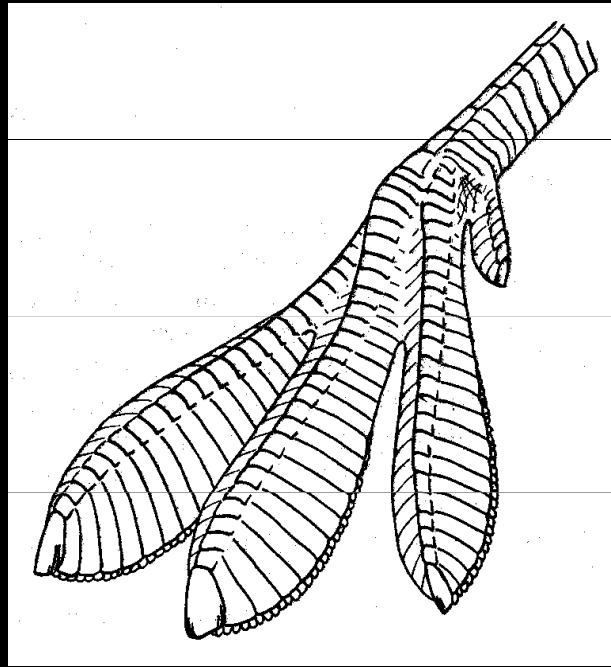

Potáplice severní (*Gavia arctica*)

Řád: POTÁPKY (*Podicipediformes*)

- potápiví ptáci, husté opeření
- nohy hodně vzadu na těle, 4 prsty lemované plovací blánou
- špičatý zobák – masožraví (bezobratlí, ryby), polykání peří
- ritualizace toku, některé druhy koloniální
- plovoucí hnízda, seminidifugní ml.
- u nás 5 druhů (4 hnízdí)

Č: Potápkovití – *Podicipedidae*

Potápka malá (*Tachybaptus ruficollis*)

Potápka roháč (*Podiceps cristatus*)

Potápka černokrká (*Podiceps nigricollis*)

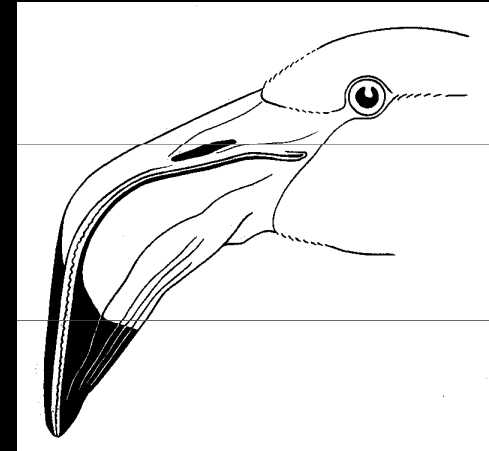

Potápka rudokrká
(*Podiceps grisegena*)

Řád: PLAMEŇÁCI (*Phoenicopteriformes*)

- velcí vodní ptáci, dlouhé nohy a krk
- silný zobák s filtrovacími lamelami – potravou plankton
- přední prsty s plovací blánou, palec redukován
- v letu natažený krk, relativně krátká křídla
- kolonie – slaná i sladká jezera
- hnízda z hlíny na zemi, nidikolní ml.
- u nás vzácně 1 druh

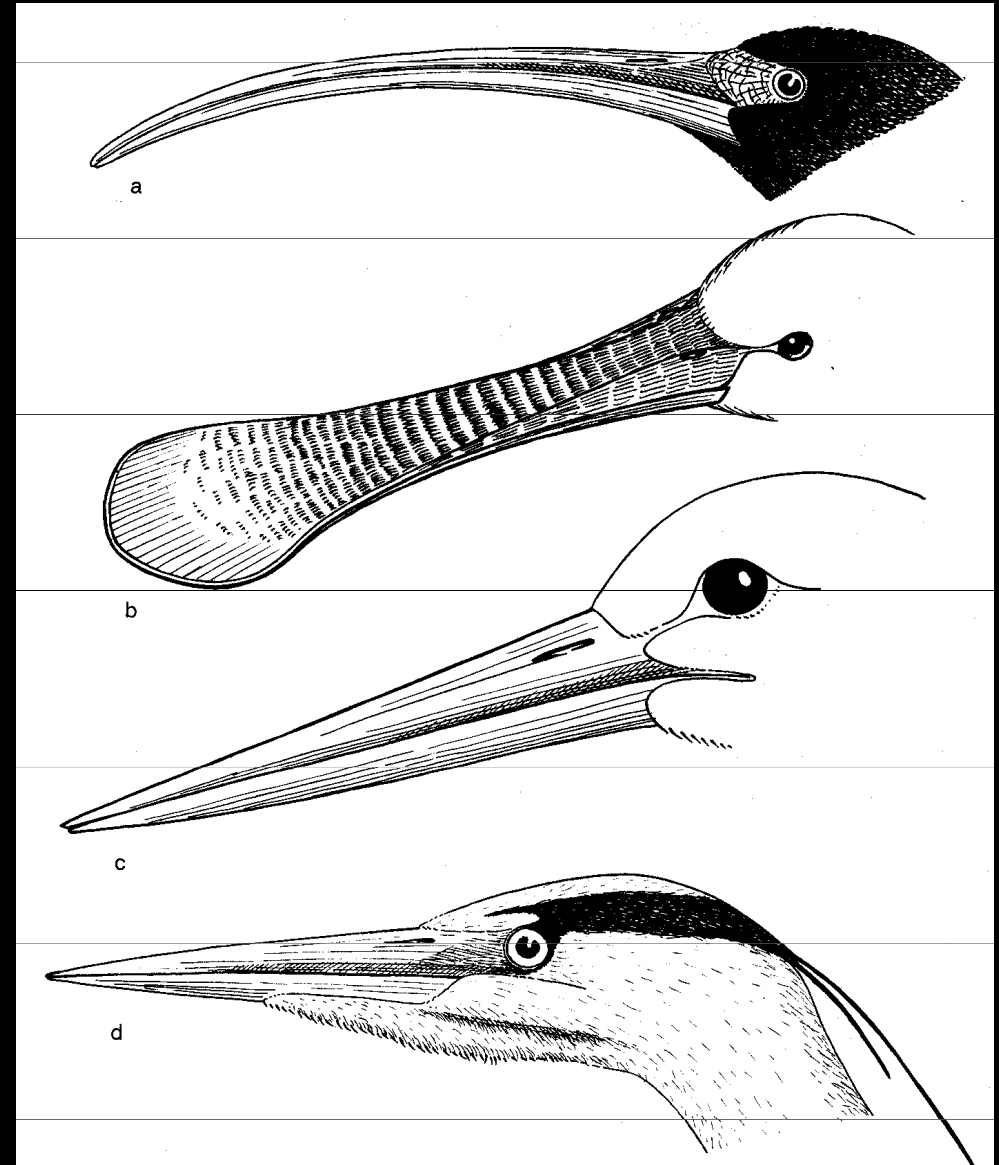
Č: Plameňákovití - Phoenicopteridae

Plameňák růžový (*Phoenicopterus ruber*)

Řád: BRODIVÍ (*Ciconiiformes*)

- většinou štíhlí vodní ptáci, dlouhý zobák, krk a nohy
- brodivá noha (dlouhá noha s dobře vyvinutým palcem, s plovací blánou na předních prstech nebo bez ní)
- různé modifikace zobáku – lov živočichů
- hnízda na stromech či v rákosinách, kolonie, nidikolní ml.
- u nás 14 druhů (9 hnízdí)

Č: Volavkovití – *Ardeidae*

- prsty bez plovacích blan, krk v letu esovitě prohnutý, smíšené kolonie

Bukač velký
(*Botaurus stellaris*)

Bukáček malý
(*Ixobrychus minutus*)

Kvakoš noční
(*Nycticorax nycticorax*)

Volavka popelavá
(*Ardea cinerea*)

Volavka bílá
(*Egretta alba*)

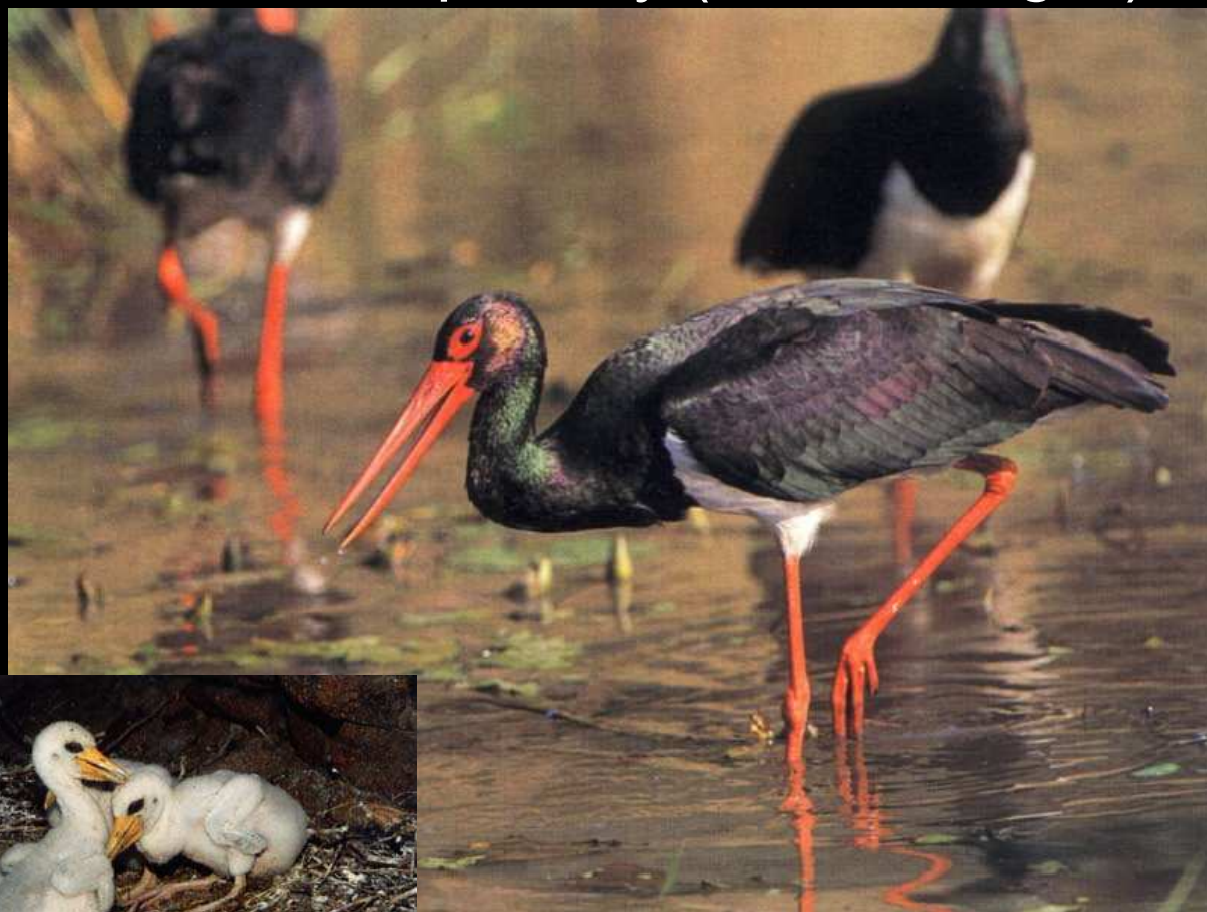
Č: Čáporití – *Ciconiidae*

- přední prsty částečně s plovací blánou, vytrvalí letci, v letu krk natažený

Čáp bílý (*Ciconia ciconia*)

Čáp černý (*Ciconia nigra*)

Č: Ibisovití – *Threskiornithidae*

- výrazně modifikované zobáky, v letu natažený krk, u kořene prstů plovací blána

Ibis hnědý (*Plegadis falcinellus*)

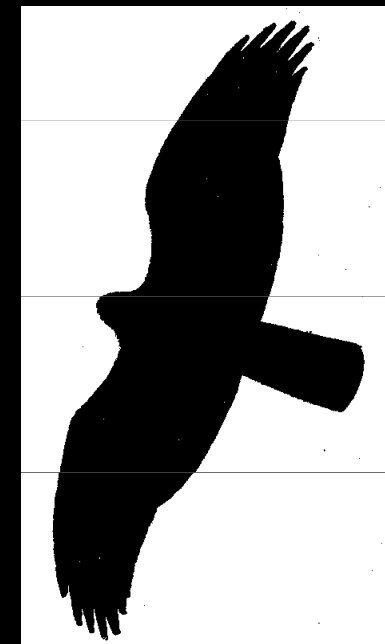
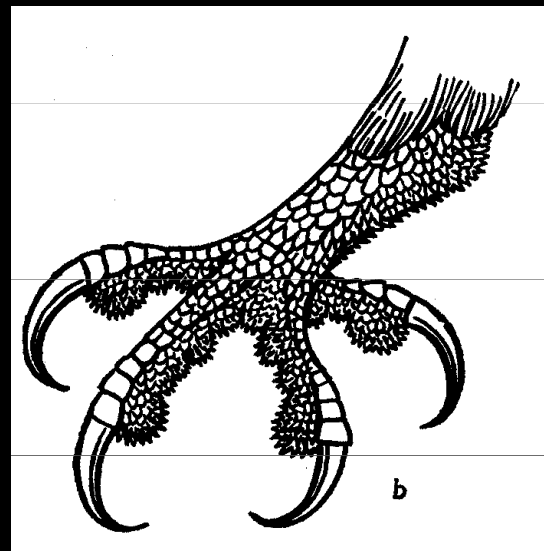
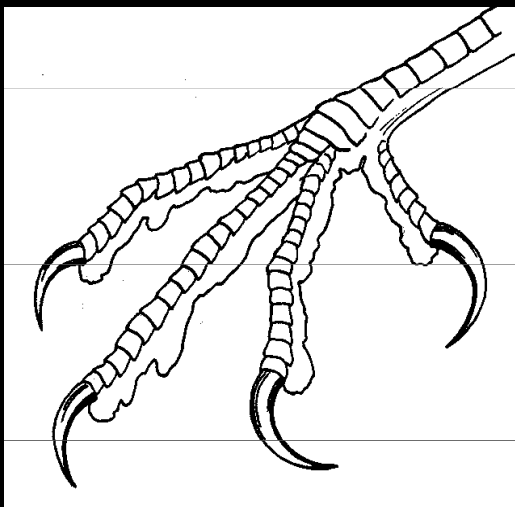
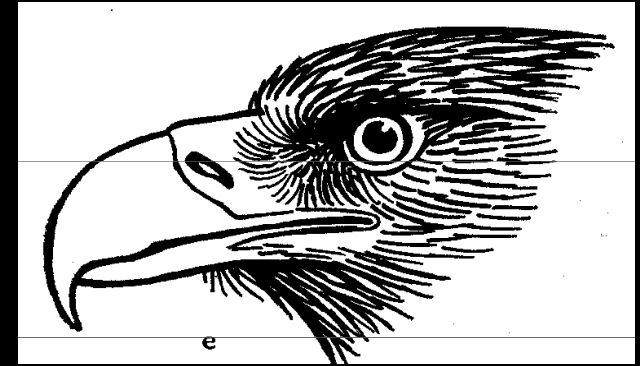

Kolpík bílý
(*Platalea leucorodia*)

Řád: DRAVCI (*Accipitriformes*)

- denní predátoři či mrchožrouti (vývržky)
- skvělý zrak, ostře zahnutý silný zobák, nozdry v lysém ozobí
- nohy se zahnutými drápy – spáry
- výborní letci – široká křídla s prstíky (plachtění)
- samice větší, velká hnízda (stromy, skály), nidikolní ml.
- u nás 27 druhů (hnízdí 11)

Č: Orlovcovití – *Pandionidae*

- velký rybožravý dravec, vratiprst (4. prst obratitelný dozadu)

Orlovec říční (*Pandion haliaetus*)

Č: Jestřábovití – *Accipitridae*

Včelojed lesní
(*Pernis apivorus*)

Káně lesní
(*Buteo buteo*)

Káně rousná
(*Buteo lagopus*)

Luňák červený (*Milvus milvus*)

Luňák hnědý (*Milvus migrans*)

Moták pochop (*Circus aeruginosus*)

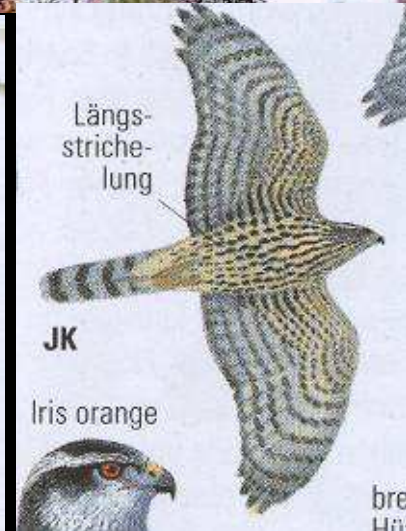
Moták pilich (*Circus cyaneus*)

Moták lužní (*Circus pygargus*)

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*)

Krahujec obecný (*Accipiter nisus*)

Orel mořský
(*Haliaeetus albicilla*)

Orel skalní (*Aquila chrysaetos*)

Orel královský
(*Aquila heliaca*)

Orel křiklavý (*Aquila pomarina*)

Řád: SOKOLI (*Falconiformes*)

- drobní až velcí denní predátoři (vývržky)
- výborný zrak, silný hákovitý zobák se zejkem, nozdry v lysém ozobí, oční kroužek
- zašpičatělá úzká křídla - rychlý obratný let
- samci pestřejší, samice větší
- hnízdo z větví na stromech či skalách, nidikolní ml.
- u nás 10 druhů (hnízdí 4)

Č: Sokolovití – *Falconidae*

Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*)

Ostříž lesní (*Falco subbuteo*)

Raroh velký (*Falco cherrug*)

Dřemlík tundrový (*Falco columbarius*)

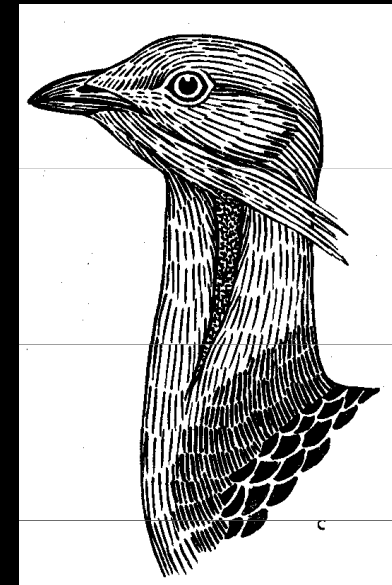
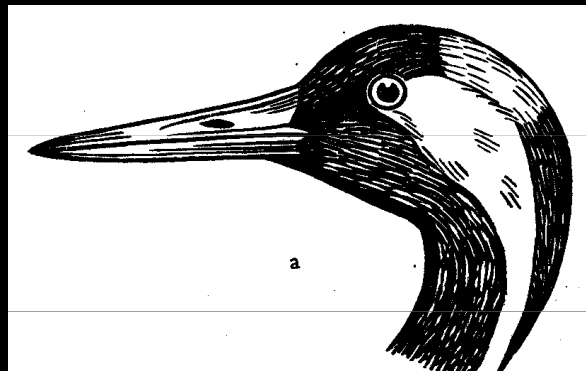
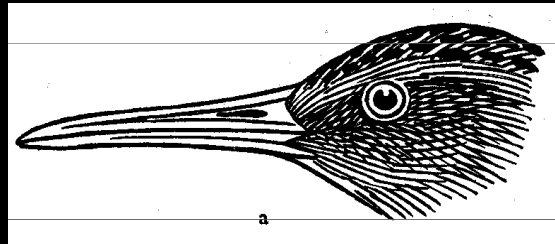
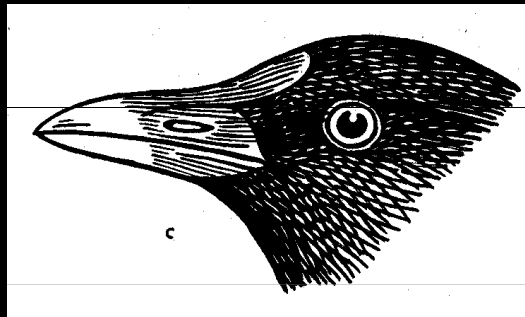
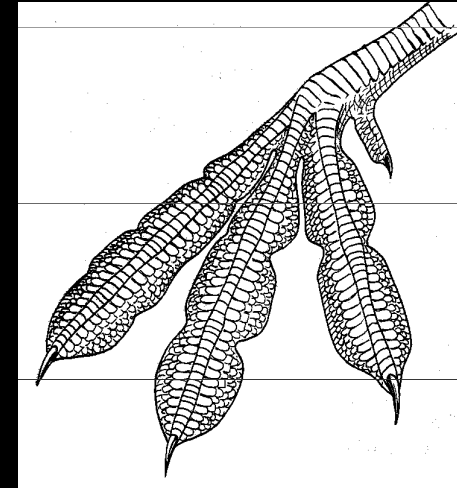

Pošťolka obecná (*Falco tinnunculus*)

Řád: KRÁTKOKŘÍDLÍ (*Gruiformes*)

- různorodá skupina, málo společných znaků
- anizodaktylní noha (palec vysoko postavený či chybí) – běhavá, brodivá či lemovaná
- hnízdí na zemi či v rákosinách, nidifugní ml.
- většinou býložravci či všežravci
- u nás 12 druhů (hnízdí 8)

Č: Jeřábovití – *Gruidae*

- velcí, podobní brodivým (dlouhé nohy a krk - v letu natažený), lysá barevná místa na hlavě, dobří letci, samci nápadné ruční letky (přesahují ocas)
- rovinaté mokřady, ritualizovaný tok, všežravci

Jeřáb popelavý
(*Grus grus*)

Č: Dropovití – *Otididae*

- velcí pozemní ptáci, nejtěžší evropský létající pták (až 20 kg!)
- zcela chybí palec, 3 prsty se zploštělými drápy, bez kostrční žlázy
- ritualizovaný tok, samci větší, hnízdo na zemi, všežravci

Drop velký
(*Otis tarda*)

Č: Chřástalovití – *Rallidae*

- malí až středně velcí, často skrytí, v blízkosti vod
- tělo zploštělé ze stran, často dlouhé nohy s dlouhými prsty (lyska lemované)
- kožní štítek na čele – lysky, při pelichání neschopní letu
- všežravci, hnízda v rákosinách či na loukách

Chřástal polní
(*Crex crex*)

Chřástal vodní
(*Rallus aquaticus*)

Lyska černá (*Fulica atra*)

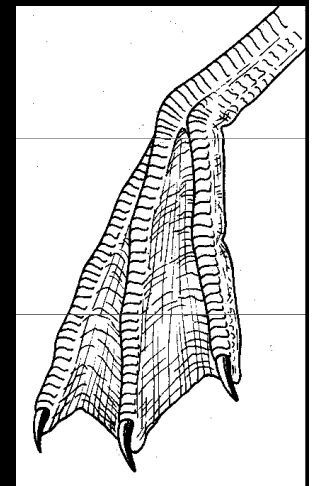
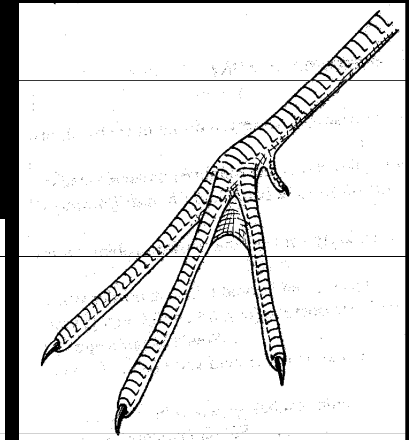
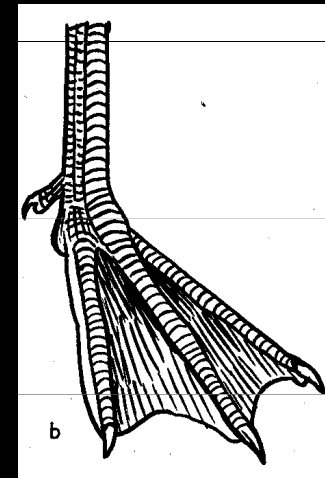
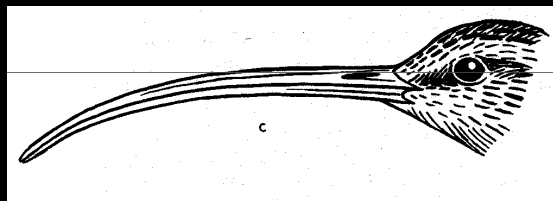
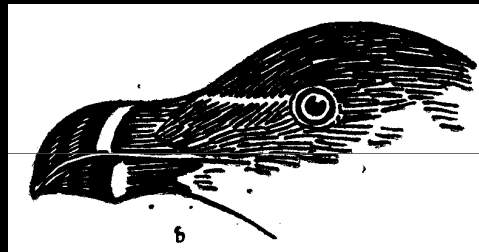
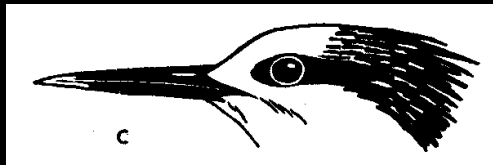
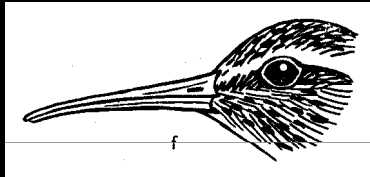
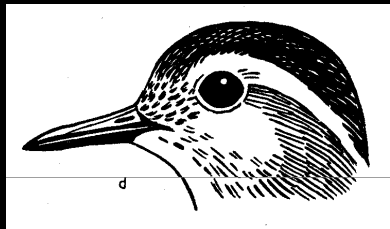
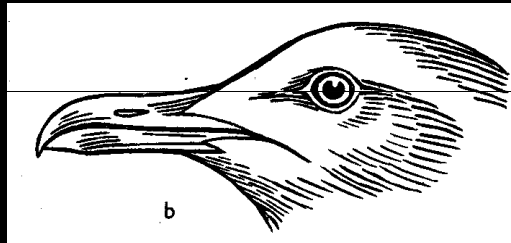
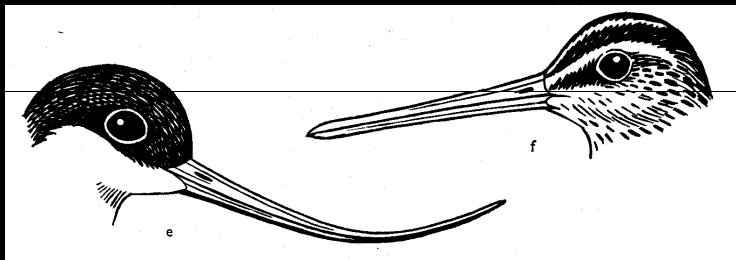

Slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*)

Řád: BAHŇÁCI (=DLOUHOKŘÍDLÍ) (*Charadriiformes*)

- různorodá skupina, většinou vázáni na vodu
- většinou plovací noha (redukce palce)
- masožravci (hlavně bezobratlí) – různě modifikované zobáky
- dlouhá špičatá křídla – výborní letci, nejdelší tahy
- hnízdo většinou na zemi, nidifugní ml.
- u nás 87 druhů (hnízdí asi 17)

Č: Tenkozobcovití – *Recurvirostridae*

- dlouhé štíhlé nohy, na prstech částečně plovací blána, někdy kolonie, 4 vejce

Pisila čáponohá
(*Himantopus himantopus*)

Tenkozobec opačný
(*Recurvirostra avosetta*)

Dytík úhorní (*Burhinus oedicephalus*)

Č: Dytíkovití – *Burhinidae*

- středně velcí ptáci, velká hlava s velkýma žlutýma očima, na prstech částečně plovací blána

- otevřená krajina (step), noční aktivita, 2 vejce

Č: Kulíkovití – *Charadriidae*

- menší ptáci, krátký zobák, krátký krk, velké oči, palec silně redukován či chybí, kratší nohy, 4 vejce
- otevřená krajina, nejčastěji mělčiny a břehy vod

Kulík říční
(*Charadrius dubius*)

Čejka chocholatá (*Vanellus vanellus*)

Kulík hnědý
(*Charadrius morinellus*)

Č: Slukovití – *Scolopacidae*

- malí až velcí ptáci, dlouhý zobák a nohy, palec částečně vyvinut
- otevřené i lesní biotopy, hnízdo na zemi či na stromech, 4 vejce

Bekasina otavní
(*Gallinago gallinago*)

Sluka lesní
(*Scolopax rusticola*)

Břehouš černoocasý (*Limosa limosa*)

Koliha velká (*Numenius arquata*)

Vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*)

Vodouš bahenní (*Tringa glareola*)

Pisík obecný (*Actitis hypoleucos*)

Vodouš rudonohý (*Tringa totanus*)

JESPÁCI – rod *Calidris* (u nás 11 druhů)

Jespák obecný (*Calidris alpina*)

Jespák bojovný
(*Philomachus pugnax*)

Jespák malý (*Calidris minuta*)

Č: Rackoví – *Laridae*

- většinou světlé zbarvení, plovací noha (3 prsty s plovací blánou)
- výborní letci a plavci, silný hákovitý zobák – všežravci, mrchožrouti
- kolonie, mokřady a moře

Racek bouřní (*Larus canus*)

Racek bělohlavý (*Larus cachinnans*)

Racek chechtavý (*Larus ridibundus*)

Č: Rybákovití – *Sternidae*

- štíhlí ptáci, vidličnatě ukončený ocas, krátké nohy, úzká křídla – výborní letci
- úzký špičatý zobák, lov ryb, většinou světlí s tmavým temenem
- kolonie, mokřady a moře

Rybák černý
(*Chlidonias niger*)

Rybák obecný (*Sterna hirundo*)

Řád: PAPOUŠCI (*Psittaciformes*)

- stromoví, mohutný hákovitě zahnutý zobák (pohyblivý)
- zygodaktylní (šplhavá) noha
- býložravci (semena, plody, nektar)
- hnízdí v dutinách, nidikolní ml.
- tropy celého světa

Ara chloroptera

Cacatua galerita

Melopsittacus undulatus

Strigops habroptila

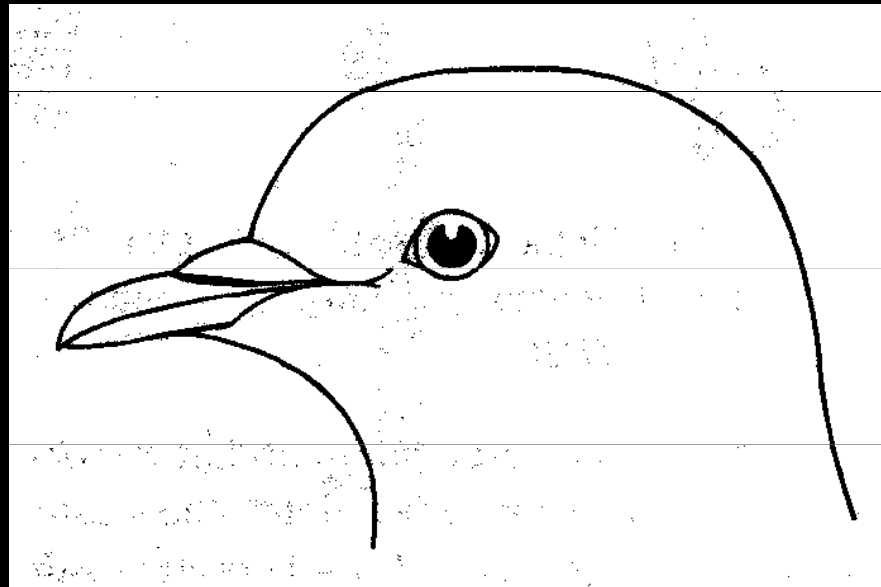

Psittacus erithacus

Řád: MĚKKOZOBÍ (*Columbiformes*)

- zavalití ptáci, dlouhá špičatá křídla – dobří letci
- měkké lysé ozobí (v něm nozdry), kráčivé nohy (anizodaktylní)
- umí pít vodu sáním, drobné prachové peří
- mělká hnízda z větviček či dutiny, nidikolní ml. (krmí výměškem volete)
- hlavně rostlinná potrava
- u nás 5 druhů (všechny hnízdí)

Č: Holubovití – *Columbidae*

Holub hřivnáč (*Columba palumbus*)

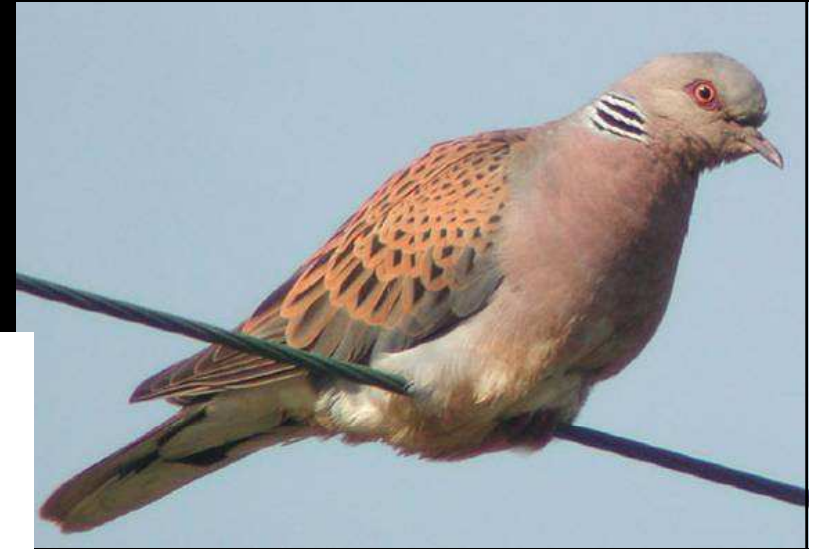
Holub domácí (*Columba livia* fa. *domestica*)

Holub doupňák (*Columba oenas*)

Hrdlička zahradní (*Streptopelia decaocto*)

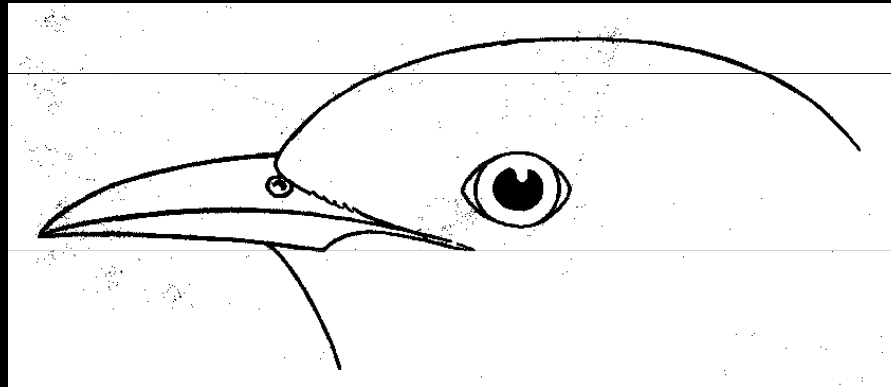

© - josef hlasek
www.hlasek.com
Streptopelia turtur 6900

Hrdlička divoká (*Streptopelia turtur*)

Řád: KUKAČKY (*Cuculiformes*)

- úzký špičatý zobák, dlouhá špičatá křídla, dlouhý ocas
- vratiprst, potravou hmyz, nidikolní ml.
- hnízdní parazitismus (u k. obecné polyandrie), netvoří páry
- u nás 1 druh

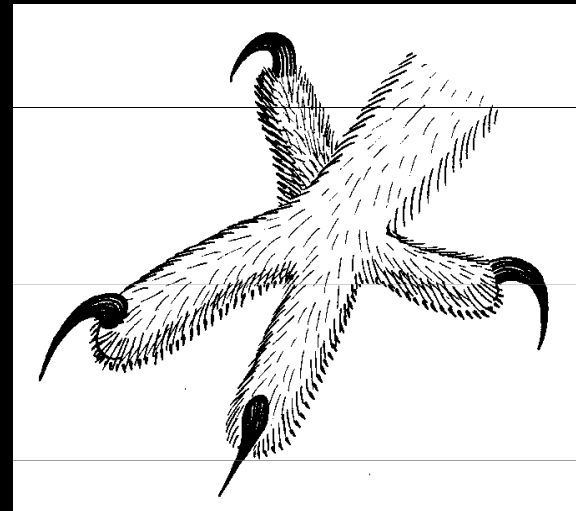
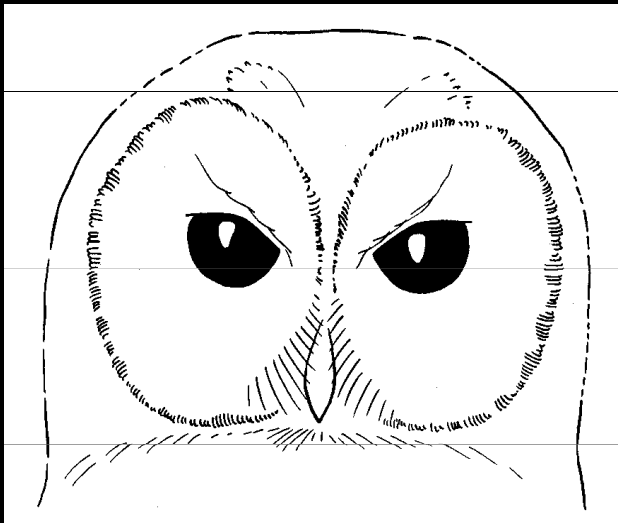

Č: Kukačkovití – Cuculidae
Kukačka obecná (*Cuculus canorus*) (H)

Řád: SOVY (*Strigiformes*)

- predátoři s noční aktivitou, velké oči směřující dopředu, výborný sluch
- opeřené nohy se silnými drápy – spáry, vratiprst
- měkké obrysové peří, speciálně upravená první letka – neslyšný let
- krátký hákovitý zobák, vývržky, hnízda na stromech, v dutinách či na skalách, nidikolní ml., samice větší
- u nás 12 druhů (10 hnízdí)

Č: Sovovití – *Tytonidae*

- srdčitý závoj, noční aktivita, běháky opeřené, ale chodidla lysá
- široká zaoblená křídla, ocas kratší než nohy

Sova pálená (*Tyto alba*) (H)

Č: Puštíkovití – *Strigidae*

- noční nebo denní aktivita, běháky i prsty opeřené, ocas delší než nohy

Výr velký (*Bubo bubo*)

Foto: Pedro Holgado

Puštík obecný (*Strix aluco*)

Kalous ušatý (*Asio otus*)

Kalous pustovka (*Asio flammeus*)

Sýc rousný (*Aegolius funereus*)

Sýček obecný (*Athene noctua*)

Kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*)

